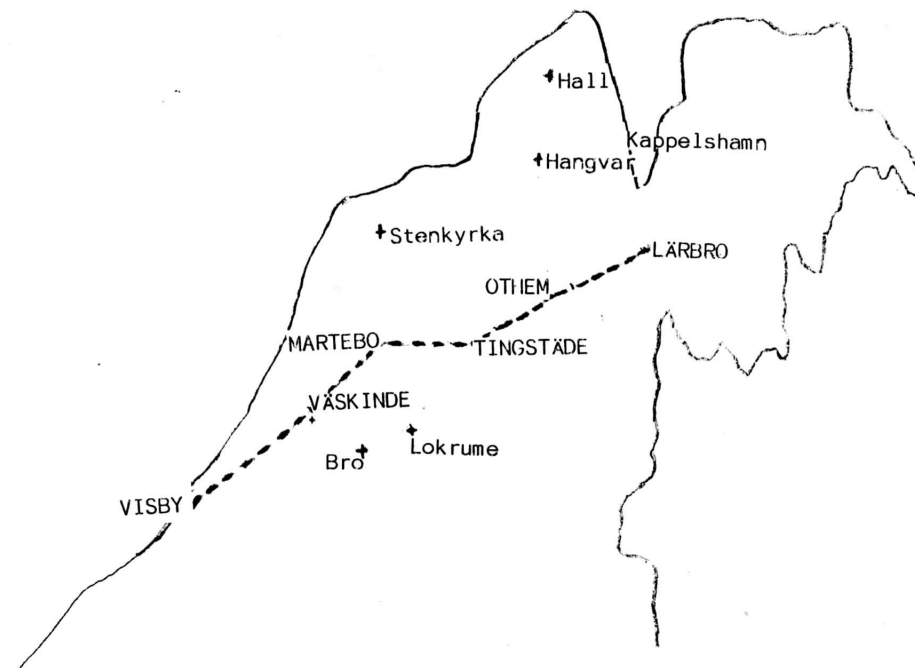

Erik Lindgren

Något om posten vid och omkring järnvägen Visby - Lärbro

Andra förbättrade upplagan
Med tack till Stig Högström
för mycket värdefull hjälp

Förlagan tillverkad 1993
Detta är kopia nr

Posthistorisk skriftserie nr 219

Innehåll	
	sid
Förord	1
Inledning	3
Väskinde	8
Duss	10
Bro	10
Lokrume	10
Martebo	10
Etebols	11
Tingstäde	11
Stenkyrka	12
Othem	14
Lärbro	18
Kappelshamn	21
Hall	23
Hangvar	23

Förord

I ett par tidigare häften har jag berättat om utvecklingen för poststationerna utmed och i närheten av järnvägen Visby-Hemse-Burgsvik. Med detta häfte fortsätter jag att redovisa mina arkivforskningar inom Gotlands posthistoria och gör även här avstickare från järnvägen för att också kunna beröra lantpoststationerna inom området.

De olika postanstalterna presenteras i den ordning de kommer vid en tänkt resa norrut från Visby på den sedan länge nedlagda järnvägen. Relativt närliggande lantpoststationer behandlas i allmänhet i anslutning till den närmast liggande järnvägsstationen eller den station varifrån postföringen utgick när järnvägen hade förverkligats.

I ett inledande avsnitt kommenterar jag något av den omfattande skriftväxling som låg till grund för överenskommelserna mellan järnvägsbolaget och postverket.

Naturligtvis är det inte fråga om att beskriva postens utveckling i sin helhet på de olika orterna. Det blir i stället exempel på händelser av varierande slag som i någon mån belyser problem som uppstår i relationerna mellan Posten och samhället eller mellan Posten och dess anställda. I den mån jag lyckats få fram namn på poststationernas föreståndare och uppgifter om vid vilka tidsperioder de arbetat, lämnar jag sådana uppgifter konsekvent. För järnvägspoststationer nämner jag dem som formellt hade postansvaret även om själva sysslan överläts på annan i järnvägens tjänst. Vid arkivstudier i Stockholm under sena kvällar på mitten av 1970-talet gjorde jag anteckningar om poststationsföreståndarnas namn fram till tiden för första världskriget. Intresserade läsare torde kunna få färskare uppgifter dels genom muntliga traditionsbärare och dels genom överenskommelse med postkontoret i Visby om besök i dess arkiv.

I citat har jag moderniserat stavningen men inte gjort några ingrepp i texten. Också orternas namn återges i modern stavning, ibland även i direkta citat. Jag är öppen för synpunkter på häftet från mina läsare.

Växjö i augusti 1993

Erik Lindgren

Inledning

Det gick närmare två decennier efter att den första järnvägen på Gotland öppnats för allmän trafik i september 1878 innan nästa järnväg blev färdig. Det var inte förlängningen söderut på den ursprungliga linjen till Hemse utan den nya sträckningen norrut som blev bandel nummer två.

I ett brev den 24 september 1896 till poststyrelsen anmälde postinspektionen i östra distriktet *"att en järnvägsanläggning inom kort kommer att öppnas mellan Visby och Westkinde samt fråga uppstått om anordnande av postföring å denna järnväg samt poststationsföreståndarebefattningens i Westkinde förenande med järnvägsföreståndaresysslan"*.

Postinspektören ville anmäla ärendet till poststyrelsen genast bland annat därför att det fanns ett kontrakt med poststationsföreståndaren i Väskinde med en uppsägningstid av tre månader. Ett annat skäl var det faktum att järnvägsbolaget fordrade 240 kr i årsersättning från postverket om dess föreståndare för stationen i Väskinde också skulle sköta postsysslan, d v s *"i det närmaste så stort belopp som i frankotecken årligen omsättes vid Westkinde poststation"*.

Postinspektören menade att ärendet av den senast citerade anledningen inte måtte föranleda till någon åtgärd. Hur det gick i denna fråga redovisas närmare under det följande avsnittet om Väskinde.

Det var endast den 11 kilometer långa sträckan Visby-Väskinde som öppnades för allmän trafik den 3 november 1896, en förhållandevis liten del av den senare till Lärbro utbyggda järnvägen. Drygt tre år senare, den 29 november 1899 kunde förlängningen på 13 km till Tingstäde öppnas för allmän trafik och inte förrän den 19 december 1921 var den sista delen fram till Lärbro klar för allmän trafik, ytterligare 12 km.

I ett sex foliosidor långt brev från postinspektionen i östra distriktet till poststyrelsen den 9 oktober 1899 finner vi en för många postforskare välkänd handstil. Det är Teodor Holm, då tjänstgörande vid postinspektionen, som tycks ha handlagt ärendet om den från Väskinde fortsatta utbyggnaden av järnvägen. I brevet åberopades poststyrelsens beslut den 15 augusti samma år att *"för tillämpning samtidigt med den under byggnad varande bandelens Tingstäde-Vestkinde upplåtande för allmän trafik, inrätta poststationer vid de blivande trafikstationerna Tingstäde och Martebo samt indraga nuvarande poststationen i Tingstäde"*. Poststyrelsen hade också *"uppdragit åt postinspektionen att till Kungl. Styrelsen avgiva förslag till ordnandet av postbefordringen å hela bansträckan Tingstäde-Vestkinde-Visby och till de ändringar i avseende å nuvarande postförbindelser, vilka må anses påkallade av nämnda nya bandels användande för postföring"*.

Kongl. V. 1955.
Väg- och Vattenbyggnads
Styrelsen.

Kongl. Generalpoststyrelsen.
Inkom den 14 FEB. 1900.

V. A. A.
Till Kongl. Generalpoststyrelsen.

Kongl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen
får härigenom äran meddela, att Kongl.
Maj: i nådigt bref den 26 sittidne Janu-
ri förenit godt förklarar hinder och
möta, att de stationerna vid Gethinds-
Tingstade järnväg inom Gotlands län
gifvas benämningarna Martebo och Ting-
stade.

Stockholm den 10 Februari 1900.

Lars Berg

Nu berördes ett relativt stort område på grund av möjligheterna att inrätta postföring från flera järnvägsstationer med samtidig indragning av landsvägspostföringen från Visby. I kombination med vissa sidolinjer med gående post fullgjordes postföringen vid detta tillfälle bl a med enskild diligens tre gånger i veckan mellan Visby och Slite enligt ett kontrakt med handlanden K P Lyberg. Denne hade avlidit den 16 augusti 1899. Sterbhusdelägarna var villiga att frånträda kontraktet samtidigt som bandelen Tingstade-Väskinde skulle öppnas för trafik. Som framgår av det följande var många andra personer involverade i det tämligen täta landsvägspostföringsnätet.

Postinspektionen föreslog nu att postbefordran skulle äga rum på hela bansträckan Tingstade-Visby dels varje dag med ett tåg i vardera riktningen i en medförd brevlåda, som skulle kräva högst 0.5 kvadratmeters golvyta och dels varje dag med ett tåg i vardera riktningen med ett s k fack, vilket var avsett för postutväxling med samtliga poststationer på linjen. Facket skulle få kräva högst 1.5 kvadratmeters golvyta och skulle "åtminstone tillsvidare beledsagas av vaktbetjänt, som jämväl hade att beledsaga posten å landsvägslinjen Fårösund-Tingstade fyra gånger i veckan fram och åter".

Preciseringen var nödvändig för avräkningen med järnvägsbolaget och för att möjliggöra fungerande tjänstgöringslistor. För att fullfölja den planerade omorganisationen måste bl a följande postföringar dras in:

den som fullgjordes med häst och vagn under vaktbetjäntbevakning två gånger i veckan mellan Visby och Othem enligt kontrakt den 19 augusti 1885 med J G Hallgren, Suderbys Bro,

den som fullgjordes med häst och vagn under vaktbetjäntbevakning två gånger i veckan mellan Othem och Fårösunds poststation enligt kontrakt den 6 november 1885 med förre sergeanten O Hedvall,

den som fullgjordes två gånger i veckan med enskild diligens mellan Visby och Fårösund enligt kontrakt med handlanden J G Nyman i Fårösund,

den förutnämnda som fullgjordes tre gånger i veckan mellan Visby och Slite enligt kontrakt den 27 augusti 1895 med sedermera avlidne handlanden K P Lyberg i Slite,

den som fullgjordes med häst och vagn utan vaktbetjäntbevakning två gånger i veckan mellan Tingstade och Stenkyrka enligt kontrakt den 20 januari 1891 med förre sergeanten O A Nyberg i Tingstade,

den som fullgjordes som lantbrevbäring två gånger i veckan mellan Duss poststation och Fole kyrka enligt kontrakt den 7 december 1877 med arbetaren J Wahlberg i Bro samt

den som fullgjordes som lantbrevbäring två gånger i veckan mellan Stenkyrka poststation och Martebo kyrkoherdeboställe enligt kontrakt den 20 januari 1891 med förre sergeanten O A Nyberg i Tingstade.

Vi noterar här att ett av de kontrakt som skulle upphöra var mer än 20 år gammalt. Det var det som tecknades den 7 december 1877 med J Wahlberg för tillämpning från 1878 års ingång, då lantbrevbäring introducerades i vårt land, på Gotland i större skala än annorstädes. Dessutom kan vi notera att förre sergeanten Nyberg hade två kontrakt, ett om postföring med häst och vagn och ett om lantbrevbäring.

I stället för de till indragning föreslagna postlinjerna skulle förutom på järnvägen post också forslas på landsväg i följande omfattning:

med häst och vagn (eventuellt diligens) fyra gånger i veckan på en 40 km lång linje Fårösund - Rute - Lärbro - Othem - Tingstade,

med häst och vagn en gång i veckan på en 18 km lång linje Tingstade - Othem - Slite.

genom lantbrevbäring två gånger i veckan på en 19 km lång linje Stenkyrka - Ungsmis - Nygranne - Lummelunda skolhus - Martebo samt

genom lantbrevbäring två gånger i veckan på en 16 km lång linje Väskinde - Bro kyrka - Lokrume kyrka - Fole kyrkoherdeboställe.

Dessutom skulle postföringen med häst och vagn på linjen Othem - Slite utökas från två till fyra turer per vecka.

Med sin redovisning till poststyrelsen sände postinspektionen förslagskontrakt för de här nämnda linjerna, nämligen

med hemmansägaren K J E Hallgren i Martebo om postföring Fårösund-Tingstäde med 7 kr i ersättning för dubbel färd,

med hemmansägaren J O A Nyberg, Tingstäde, om postföring Tingstäde - Slite med 5 kr i ersättning för dubbel färd,

med hemmansägaren O V Wallin, Lummelunda, om lantbrevbäring Stenkyrka - Martebo, med kr 2:75 i ersättning per tur samt

med hemmansägaren J G Hallgren, Suderbys i Bro, om lantbrevbäring Väskinde - Fole med 5 kr i ersättning per tur.

Som vi ser av detta var det några av de tidigare kontraherade som fick nya kontrakt på förändrade linjer. Kontrakten skulle enligt postinspektionens förslag träda i kraft "från och med den tid, postföring vidtager å bandelen Tingstäde - Väskinde". Från den tidpunkt som poststyrelsen senare skulle bestämma önskade postinspektionen också att ett förslagskontrakt skulle godkännas med smeden L P H Fahlström i Othem om postföring fyra gånger i veckan på linjen Othem - Slite med 2 kr i ersättning för dubbel färd.

Man ville också utnyttja omorganisationen till sådan besparing som inte hade direkt med järnvägstrafiken att göra. Sålunda konstaterades att "trafiken vid Duss' poststation, som enligt kontrakt den 13 december 1895 handhaves av änkefru J B Håkansson mot ersättning av 240 kr för år. befinner sig i starkt avtagande och numera är av ringa betydelse". Postinspektionen hemställde därför om indragning av poststationen i Duss. Detta förslag hade också framförts av postmästare O Sekt i Visby.

Poststyrelsen beslöt vid föredragning den 17 oktober 1899 att bifalla postinspektionens hemställan. Efter framställning från postinspektionen den 1 november medgav poststyrelsen dock viss ändring av den ursprungligen beslutade postföringen med tågen.

Omorganisationen genomfördes den 29 november 1899, samma dag som delsträckan mellan Väskinde och Tingstäde öppnades för allmän trafik.

Kungörelse,

angående dels öppnande, dels indragning af poststationer.

Den 29 innevarande månad öppnas poststation vid hvardera af de å bansträckan Visby—Vestkinde—Tingstäde belägna trafikstationerna Martebo och Tingstäde inom Gotlands län.

Samtidigt indragas deremot de nuvarande, inom samma län belägna poststationerna Duss och Tingstäde. Stockholm, af Kongl. Generalpoststyrelsen, den 28 november 1899.

På detta sätt informerades postkontor och poststationer om ändringar i anslutning till att tågen började gå på hela sträckan mellan Visby och Tingstäde. Helt ny blev den förenade post- och järnvägsstationen i Martebo, medan lantpoststationen i Tingstäde flyttades till järnvägsstationen. Lantpoststationen i Duss på ett avstånd från järnvägen drogs in. Posttidtabellen för järnvägen fick det utseende som framgår av illustrationen på nästa sida.

Tingstäde—Visby.

(Från den 29 november 1899.)

Fkmp. S. T. Th. F. Tåg 9.	Fk. M. O. L. Tåg 9.	Fk. Brl. Dagligen. Tåg 11.	Km.					
8 ⁴⁵	8 ⁵⁶	6 ⁰	—	Tingstäde	8 ¹⁰	8 ¹⁰	5 ²⁵	
9 ²	9 ²	6 ¹⁷	6	Martebo	7 ⁵⁰	7 ⁵⁰	5 ⁵	
9 ²⁰	9 ²⁰	6 ²⁵	12	Vestkinde.....	7 ³⁰	7 ³⁰	4 ⁴⁵	
9 ⁵⁵	9 ⁵⁵	7 ¹⁰	23	Visby 227	7 ⁰	7 ⁰	4 ¹⁵	
					Tåg 12,	Tåg 12.	Tåg 10.	
					Th. L.	S. T. F.	Dagligen.	
					M. O.	Fk.	Fk. Brl.	
					Fkmp.			

Som nämnts i inledningen skulle det nu gå mera än två decennier innan järnvägen byggts ut vidare mot norr. Man kan läsa om detta i ett ärende med diarienummer I b 1921:1492. Postmästaren i Visby redovisade i ett fem sidor långt handskrivet brev den 12 augusti 1921 sin utredning på grund av en remiss från postdirektionen. Denna mellaninstans mellan poststyrelsen och postmästarna hade tillkommit genom en omorganisation för hela landet vid 1910 års början, varvid de tidigare postinspektionerna upphörde i den form som skapats i anslutning till att järnvägar byggdes.

Under de gångna decennierna efter att järnvägen nått fram till Tingstäde hade landsbygdsnätet förändrats väsentligt och postföringen med tågen även undergått vissa förändringar. Särskild hänsyn hade under åren 1914 - 1918 tagits till militära behov.

Postmästaren berörde i sin utredning frågan om eventuell förening av de dåvarande poststationerna i Lärbro och Othem med järnvägsstationen i Lärbro resp anhalten i Othem. Han ansåg det vara riktigt att göra sådan förening i Lärbro men inte i Othem av skäl som redovisas närmare under resp avsnitt för dessa orter. Redovisningen upptog i övrigt åtskilliga detaljer till vilka postdirektion hänvisade, när ärendet sändes vidare därifrån till poststyrelsen. I förslagen ingick bland annat ett som avsåg att postföringen Tingstäde-Fårösund skulle dras in och att i stället postföring skulle ske med automobil på en linje Lärbro-Fårösund. Vidare hemställdes om poststyrelsens beslut att ett anslag på 300 kr per år skulle anslås för transport av posten en gång per vardag mellan Othems poststation och Othems hållplats.

Poststyrelsen biföll hela framställningen den 29 november 1921 för tillämpning "från och med den dag, då järnvägssträckan Tingstäde - Lärbro öppnas för allmän trafik". Detta inträffade den 19 december 1921 men det medverkade, som framgår av föregående text, inte till att antalet poststationer i vårt land ändrades.

Väskinde

Med namnet WESKINDE graverat i datumstämpeln öppnades vid 1874 års ingång en av de mer än 1300 poststationer som under perioden 1874-1877 kom till på grund av beslutet om att den s k kronobrevbäringen skulle upphöra. Med något olika stavning av namnet skulle poststationen existera under närmare 90 år. Många av de 45 andra gotländska poststationer som öppnades samtidigt fick betydligt kortare livstid.

I ett brev till poststyrelsen den 17 maj 1873 lämnade länsstyrelsen i Visby förslag till nya postgångar i anslutning till att ansvaret för kronobrevbäringen skulle föras över till postverket. Däri hette det bland annat

"att postforslingen inom länet med tillhörande poststationer lämpligen skulle kunna ordnas på följande sätt:

i Norra häradet;

till nuvarande postlinjen Wisby-Slite-Fårö skulle anknytas i Bro socken en linje dels till Weskinde, Lummelunda, Martebo och Stenkyrka socknar, och dels till Fole, Hejnum och Källunge pastorater, allt med gående post. Brevemottagningsställen i Bro, Weskinde, Martebo, Stenkyrka, Fole, Hejnum och Källunge.

i Lärbro socken en linje dels till Kappelshamn och Hangvar kyrka, dels till Helvi socken och Kyleijhamn, allt med gående post. Brevemottagningsställen i Lärbro, Kappelshamn, Hangvar invid kyrkan samt Kyleijhamn".

Detta korta utdrag ur den mycket långa skrivelsen visar bland annat hur posten skulle komma till Väskinde men också till andra platser som berörs i detta häfte. Med uttrycket "brevemottagningsställe" avsåg landskansliet den av postverket använda termen "poststation", d v s den dåvarande lägsta fasta enheten för kundbetjäning.

Till föreståndare för poststationen i Väskinde antogs kyrkoherde O Klintberg med 150 kr i årsarvode. Enligt poststyrelsens beslut i november 1875 övertogs befattningen av Catharina Lovisa Klintberg. För henne gick livet sin gilla gång med dagliga rutiner i den lilla poststationen, efter allt att döma inrymd i Väskinde prästgård eller i skolan. Ett hot vilade emellertid över idyllen efter bara några år.

Ett cirkulär från poststyrelsen, daterat julafton 1877, berättar om indragning från det följande nyåret av 20 gotländska poststationer, alla inrättade med 1874 års ingång. Namnet Väskinde återfanns inte men hade dock varit på tapeten, som man säger ibland. Kommunen hade trätt emellan. I en handskrivna förteckning över poststationerna vid 1874 års början, förvarad i postens centralarkiv, finner man följande tilläggsanteckning för Väskinde: *"Bibehålles t v på grund därav att vederbörande kommun förbundit sig att under 5 år från 1878 års början bestrida postföringen utan ersättning från postverket".*

Den ivrige förespråkaren för lantbrevbäring, postmästaren J A Lindqvist i Visby, hade till och med förberett ett kontrakt med en lantbrevbärare mellan Duss och Väskinde. När kommunalstämman ansökte hos landshövdingen om att på vissa villkor få behålla poststationen i Väskinde, sände Lindqvist ett telegram till poststyrelsen. Det blev ett för kommunen positivt svar och Catharinas poststation blev sålunda "räddad". Men det var inte nog med att socknen bekostade postföringen. På grund av den låga omsättningen i Väskinde ville poststyrelsen inte betala 200 kr i årsarvode till Catharina. Hon fick teckna ett nytt kontrakt, daterat den 7 december 1877, som gav henne 150 kr i årsarvode från och med 1878.

Ännu lägre blev det för hennes efterträdare i april 1896, skolläraren Olof Niklas Öberg. Han fick nöja sig med 120 kr om året. Vi har nu kommit fram till den tid då de sista förberedelserna gjordes för att ta järnvägen från Visby till Väskinde i bruk för allmän trafik.

Som framgår av inledningsavsnittet ansåg postinspektören inte att poststationen i Väskinde skulle förenas med den blivande järnvägsstationen. De var inte förenade, när tågen började gå i allmän trafik den 3 november 1896. Men Gotlands Allrehandla berörde posten i en notis i sin tidning nr 171 för det året:

Man trodde sig ha grundad anledning till det antagandet, att med öppnandet av Vestkinde järnvägsstation skulle följa, att denna sockens invånare finge daglig post. Men poststyrelsen, som gärna mottager erkännande för utveckling av landets postväsende, har denna gång annorlunda beslutit. En framställning i nyss antytt syfte lär, efter vad vi erfara, helt enkelt hava lagts till handlingarna.

Det är en besynnerlig uppfattning av ett verk, som varje år visar sig gå med ett betydligt överskott, att så där vilja knussla i smått. Det ser nästan ut som betraktades postverket såsom en inrättning mera avsedd att tjäna penningar, än att begagna sig av varje tillfälle som bjudes att tillmötesgå den korresponderande allmänhetens berättigade önsksningar.

Vestkinde järnvägsstation bär inom sig fröet till en betydande utveckling och varder sannolikt inom kort större och mera livaktig, än flera av de övriga stationerna, så att något skäl, varför den skall behandlas mera styvmoderligt och rörelsen därstädes i sin tillväxt hejdas genom saknaden av daglig postförbindelse, kunna vi icke utfinna.

Vi hoppas därför att snart få mottaga underrättelsen om att postväsendet därstädes ordnats på tillfredsställande sätt.

Problemet löstes sedan August Bokström i ett brev på järnvägsbolagets vägnar den 25 januari 1897 förklarade att postsysslan på järnvägsstationen kunde bestridas på de villkor som var bestämda genom cirkulär. Det var betydligt lägre än det belopp som järnvägsbolaget hade begärt ursprungligen. Den 1 september 1897 fick Öberg lämna över stämpel och sigill samt övriga inventarier till den utnämnde stationsföreståndaren Pehr August Nilsson. Han fick 120 kr om året för själva postsysslan. Tåget började användas för postföring med en tur om dagen i vardera riktningen och landsvägsposten från Visby till Fårö angjorde inte längre Väskinde.

Henning Edvin Gardell övertog den förenade poststationen den 1 maj 1916 efter Pehr August, som var född i augusti 1850. Andra föreståndare svingade datumstämpeln under många år till dess att poststationen drogs in med augusti månads utgång 1960 vid förberedelserna för tågtrafikens nedläggning. Bilåkande lantbrevbäring från Visby blev ersättningen för poststationen.

Duss

En av de många nya poststationerna på Gotland med 1874 års ingång förlades till Duss, där kronolänsmannen J Håkansson blev föreståndare. Poststationen låg vid Bro kyrka utmed landsvägspostlinjen Visby-Fårösund. Den var utgångspunkt för två andra postlinjer, den ena till Fole, Hejnum och Källunge, den andra till Väskinde, Martebo och Stenkyrka.

Den följande omorganisationen med införande av lantbrevbäring från 1878 års början medförde viss ändring av dessa sk sidolinjer, men poststationen i Duss fick bestå. Änkefru Johanna Bernhardina Håkansson tog över poststationen på förordnande den 26 november 1895 och som ordinarie från följande årsskifte. Postmästaren i Visby kunde konstatera att omsättningen vid poststationen hade sjunkit betydligt och föreslog dess indragning i samband med att järnvägen utsträcktes till Tingstäde. Detta förslag antogs av både postinspektion och poststyrelse med den följd att fru Håkansson blev uppsagd och stämplade sina sista brev den 28 november 1899. I modern tid fick befolkningen i trakten viss service vid en fast postanordning genom det postombud som fanns i Bro under tiden december 1951 - juli 1960 med E Wallin som föreståndare.

Lokrume

Någon poststation fördes inte på tal i Lokrume men efter framställning öppnades där ett postombud, troligen i november 1947. Posten dit expedierades från postkontoret i Visby och postombudet hade i sin datumstämpel gravyren VISBY POSTOMB 3. Det drogs in med augusti månads utgång 1960. Ebba Pettersson hade ansvarat för postombudets skötsel.

Martebo

Planerna för omorganisationen på Gotland i anslutning till att postverket skulle ta över ansvaret för kronobrevbäringen redovisades i ett brev från länsstyrelsen i Visby till poststyrelsen den 17 maj 1873. I fortsatt skriftväxling begärde poststyrelsen anbud på postförslingen på ön och uppgifter på lämpliga föreståndare för de poststationer som var avsedda att komplettera det nya postnätet. Dessa uppgifter lämnades av länsstyrelsen genom brev den 18 oktober och 20 november. Sedan de penetrerats i Stockholm skrev poststyrelsen i december 1873 och bekräftade bland annat godkännande av ett upprättat kontrakt om postföring två gånger i veckan på

en linje Duss - Väskinde - Lummelunda - Martebo - Stenkyrka. Sergeanten P Klintberg fick detta kontrakt med en ersättning av en krona milen.

Till föreståndare för den poststation som öppnades med 1874 års ingång i Martebo vid den nämnda postlinjen blev skolläraren Robert Bolin antagen med 75 kr i årsarvode. Efter framställning höjdes detta till 150 kr genom poststyrelsens beslut den 23 april 1874.

Vid införande av lantbrevbäring i vårt land med 1878 års ingång blev poststationen i Martebo indragen. Diskussioner om hur den nya organisationen skulle utformas fördes vid sammanträden i Visby den 15 och 17 september 1877 med postens generaldirektör, postmästaren i Visby, landshövdingen och landssekreteraren närvarande. Protokollsanteckningarna visar att postgången Stenkyrka-Martebo-Väskinde skulle ersättas med lantbrevbäring på en linje Tingstäde-Stenkyrka-Martebo-Tingstäde. Därvid skulle poststationerna i Stenkyrka och Martebo dras in. Vid båda poststationerna hade frimärksförsäljningen omfattat ett mindre belopp under 1876 än vad poststationsföreståndarna hade fått i arvode. I Martebo hade frimärken sålts för 114 kr.

Martebo kom i ett fint läge kommunikationsmässigt genom järnvägen. Som nämnts i det inledande avsnittet av detta häfte öppnades en poststation i järnvägsstationen den 29 november 1899. Till föreståndare antogs stationsföreståndaren Olof Petter Pettersson. Han följdes 1913 av Folke Larsson. Planering vid järnvägsnedläggningen medförde poststationens indragning den 31 augusti 1960.

Etebols

Ett förhållandevis tidigt tillkommet postombud var det i Etebols med postutväxling genom postkontoret i Visby. Det fanns under perioden april 1942 - augusti 1960. Handlanden B E F Lindell ansvarade för postombudets skötsel utom under de fyra sista månaderna av dess existens.

Tingstäde

Enligt länsstyrelsens planer i ett brev till poststyrelsen den 17 maj 1873 skulle ett "brevemottagningsställe" öppnas i Tingstäde utmed postföringslinjen Visby-Slite-Fårö, när postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen. Så blev det också och med 1874 års ingång öppnades poststationen i Tingstäde med konsul J P Stare som föreståndare. Han fick 75 kr i årsarvode, ett belopp som höjdes till 150 kr genom poststyrelsens beslut den 23 april 1874, då samtidigt åtskilliga andra föreståndare fick sina ursprungliga belopp justerade till en mera skälig summa.

Agronomen Per Alexander Stare tog över poststationen efter poststyrelsens beslut den 1 februari 1878, då med 240 kr i årsarvode. Detta höjdes till 300 kr genom ett nytt beslut efter två månader.

Med oförändrat arvode tog possessionaten Knut Vilhelm Stare över poststationen den 1 maj 1888. Han fick finna sig i att bli uppsagd från sin befattning, när järnvägen kunde tas i bruk för allmän trafik. Den 29 november 1899 fick han sålunda lämna över stämpel, sigill och andra inventarier till stationsinspektoren Gunnar Ossian Konrad Kahl och postkunderna fick utträta sina ärenden i stationshuset i stället för som tidigare i Stares bostad.

Verksamheten utvecklades bra i Tingstäde och det gick inte i längden att ha post och järnväg förenade. Möjligen kunde detta till en del ha berott på truppers närvaro under första världskrigets mobilisering. Hur som helst skildes post och järnväg åt den 1 mars 1915. Poststationen flyttades då till handlanden J E Thomsson och denne fick ta sig an tjänsten som poststationsföreståndare. Troligen har poststationen under någon tid därefter åter varit förenad med järnvägsstationen, möjligen fram till järnvägsnedläggningen.

Den 1 oktober 1962 höjdes poststationen till en postexpedition och Bror Henning Johansson fick med titeln stationsmästare ansvara för denna. Han följdes 1966 av Sven O F Olsson. Senare omorganisationer medförde att postexpeditionen kallades lokalpostkontor 1977 med prefixet "lokal" borttaget 1986. Den drogs in med 1993 års utgång. Som ett exempel på postledningens känsla för hembygdsrörelsens generella intressen fick postadressen 620 33 Tingstäde behållas.

Stenkyrka

En av de nya postlinjer som med 1874 års ingång ordnades från poststationen Duss i Bro socken gick via Väskinde, Lummelunda och Martebo till Stenkyrka. Kyrkoherde Carl Reuser blev antagen som föreståndare för den samtidigt öppnade poststationen i Stenkyrka. Dennes årsarvode fastställdes i poststyrelsens brev i december 1873 till 75 kronor, men efter en gemensam framställning från flera till synes särskilt lågavlönade poststationsföreståndare höjdes detta till 150 kr genom poststyrelsens beslut den 23 april 1874.

Som så många kolleger fick Reuser uppleva sin poststations indragning med 1877 års utgång. Själv blev han då ett av postverket oavlönat kommunombud såsom en länk mellan lantbrevbäraren Otto Viktor Wallin från Lundbjers i Lummelunda och de sockenbor som inte kunde få direktkontakt med denne.

Vid kommunalstämman den 26 mars 1889 togs postfrågan upp som ett angeläget ärende. Fyrtjänstemannen Orion Öberg fick stämmans uppdrag att göra framställning till poststyrelsen om inrättande av en poststation. Han skrev sitt brev den 2 april 1889 och anförde bl a följande:

"Vidare är allmänhetens säkerhet beträffande värdepost alltför otillfredsställande. Om man exempelvis hos kommunalombudet, som avlämnar och emottager post, på aftnarna före postens avgång avlämnar ett värdebrev och nämnda ombuds hus brinner, utan att posten kan räddas, lider värdepostavsändaren oberäknelig förlust, då ju ej värdeposten kommit till någon postanstalt, och således inlämningskvitto helt och hållet saknas."

Detta var ett ovanligt drastiskt exempel på hur olägenheterna på en ort utan poststation kunde te sig. Det var säkerligen inte den bevekelsegrunden för att poststyrelsen efter en långt utdragen utredning beslöt den 3 december 1889 att poststationen skulle återinrättas den 1 april 1890. Samtidigt organiserades landsvägsposten om på så sätt att lantbrevbärare Wallin fick kontrakt för två åtaganden, dels som postförare två gånger i veckan på linjen Tingstäde-Stenkyrka och dels som lantbrevbärare samma dagar på linjen från Stenkyrka till Martebo kyrkoherdeboställe via Ungsmis, Nygranne och Lummelunda skolhus.

		Tingstäde—Stenkyrka.			
		(Från den 2 april 1890.)			
		(Vintern.)			
—	7,0	Nymil.			
8,0	—	0,9	Tingstäde poststation (Furubjers)	O. L.	4,0
			Stenkyrka poststation (kyrkoherdeboställe)	O. L.	—
			—		3,0
		(Sommarn.)			
—	12,0	Nymil.			
1,0	—	0,9	Tingstäde poststation (Furubjers)	T. L.	9,0
			Stenkyrka poststation (kyrkoherdeboställe)	T. L.	—
					8,0

Detta är den tidtabell som gällde för postföringen från Tingstäde, när poststationen i Stenkyrka återinrättades.

Till föreståndare för den återinrättade poststationen antogs kyrkoherde Carl Reuser, d v s samme man som hade skött den under de fyra första åren. Sonen Axel Reuser, som var lantbruksbokhållare, tog över med 1895 års ingång, följd den 1 april 1899 av fjärdingsmannen Olof Johan Alfred Olofsson under fem månader och därefter av hemmansägaren Olof Petter Anton Söderlund. Denne efterträddes med 1905 års ingång av Ebba Amanda Josefina Söderlund. Redan ett år senare finner vi ännu en ny man på posten, nämligen fjärdingsman Carl Oskar Knut Lindgren.

Det blev också en Lindgren som i egenskap av poststationsföreståndare fick uppleva poststationens indragning den 31 augusti 1960, nämligen Greta Elfrida Maria Lindgren.

Othem

I länsstyrelsens förslag den 17 maj 1873 vid planering av omorganisationen med anledning av kronobrevbäringens upphörande hette det bland annat att vid den redan befintliga huvudpostlinjen från Visby borde "brevmottagningsställen inrättas i trakten av Tingstäde, Othem och Rute kyrkor". Efter vissa justeringar sedan länsstyrelsen sänt anbud till poststyrelsen om bland annat postföringsentreprenader fastställde poststyrelsen i ett brev till länsstyrelsen och till postmästaren i Visby i december 1873 den genomtänkta omorganisationen.

Enligt detta beslut öppnades med 1874 års ingång en poststation i Othem med skolläraren Olof Rundquist som föreståndare. Dennes årsarvode på 75 kr höjdes genom poststyrelsens beslut den 23 april 1874 till 150 kr. Hans begäran i ett brev den 22 december 1875 om extra tillägg till lönen förklingade ohörd. Hans brev visar på ett sätt under vilka förhållanden en poststationsföreståndare kunde få arbeta nattetid för att expediera post, varför jag väljer att göra ett utdrag ur detta:

För att på föreskrivna 10 minuter hinna med att expediera ankommen och hit inlämnad ofta ganska dryg kronolänsmans till norr avgående post nödgas undertecknad största delen av onsdags- och lördagsnätter hålla sig uppe samt underhålla ljus och värme för att vara beredd på postens ankomst; varitill kommer den svårigheten att ej äga mer än ett boningsrum för hela familjen, vilket under nämnda nätter ej heller kan få en ostörd vila; samt att Othem många år varit och är här i trakten den

*Med benäget iakttagande af det nu an-
förmälda (verkligt sanna) förhållande vid
denne poststation anholder undertecknad i
största ödmjukhet hos Kongl. Gen. Poststy-
relsen: att afseende på dessa obehag med
posttjänsten härutådes måtte blifva fast och
att en skälig ersättning därför mig beviljas!*

*Med anledning af hvad jag härmed
haft äran erinra afväntas ett gynnsamt
svar!
I djupaste högaktning tecknar ödmjukhet*

*Olof Rundquist
Poststationsföreståndare*

Olof Rundquist var en av de relativt få poststationsföreståndare som någon gång använde avtryck av datumstämpeln för att datera sina avgående skrivelser.

lämpligaste mötesplatsen för postförarna att mottaga och lämna post, av vilka de från Färösund under den kallaste årstiden ofta under flere timmars avvaktan på postens ankomst icke kunna uppehålla sig under bar himmel, har undertecknad ansett det vara sin plikt att vid sådana tillfällen även inhysa dem.

Postmästaren i Visby tillstyrkte ansökan om skälig ersättning för ökad möda och omkostnad, men vid föredragning den 4 januari 1876 beslöt poststyrelsen blott att erinra Rundquist om att han hade ett kontrakt, som måste sägas upp med tre månaders varsel om villkoren skulle förändras.

Det var, kan man säga, verkligen hårda bud, men under de följande åren fick han i etapper löneförbättringar, i februari 1877 till 240 kr om året, ett belopp som dock sänktes till 200 kr enligt beslut i oktober 1878 och till 150 kr från den 1 april 1880. Från april 1900 räknat fick han emellertid 300 kr i årsarvode, men högre nådde han inte.

Orsaken till att Olof Rundquist fick lönesänkning 1880 är ett på sätt och vis komplicerat ärende, men jag kan inte förbigå det här, eftersom det utgör ett exempel på hur postverkets sparsamhet i förening med strävan att ge service åt fler och fler områden kunde vara till förfång för dess personal.

I ett fyra sidor långt brev till poststyrelsen den 9 februari 1880 redovisade postmästare J A Lindqvist i Visby hur lantbrevbäringslinjen Tingstäde - Gothem "visat sig vara allt för besvärlig till följd av dess längd". Flera skäl talade för postmästarens förslag att dra in både den linjen och linjen Duss - Fole samt poststationen i Othem och postföringen Othem - Slite. Samtidigt förelåg önskemål om en poststation i Bäl.

Postmästare Lindqvist skrev i sitt brev till poststyrelsen den 9 februari 1880 att han hade tänkt sig dra in den långa lantbrevbäringslinjen Tingstäde-Gothem, för vilken lantbrevbäraren själv hade sagt upp sitt kontrakt. I samband därmed ville postmästaren förändra postföringen på linjen Visby - Färösund så att postföraren fortfarande gick från Visby till Duss men därifrån färdades till Gute i Bäl samt via Slite och Lärbro åter till den redan befintliga färdsträckan norrut.

"Lantbrevbäringslinjen Duss - Fole och poststationen i Othem kunde indragas, därest nämligen i stället inrättades poststation vid Gute i Bäl", skrev postmästaren till poststyrelsen. En övertygande kalkyl av den tidens enkla slag arbetade han in i sin framställning och tillade: "Besparing alltså i runt tal 300 kronor per år jämte fördelarna av korta lantbrevbäringslinjer och poststationens i Bäl centrala belägenhet".

Berörda postkunder i Othem förmådde Rundquist att erbjuda sig att sänka sitt årsarvode från 200 till 150 kr för att därigenom minska postverkets kostnader vid den planerade omorganisationen. Den till synes lilla besparingen för postverket skulle kunna "rädda" poststationen i Othem och ändå tillgodose önskemålen om en poststation i Bäl, även om postmästarens kalkyl därigenom måste ändras så att den visade en mindre positiv bild.

Poststyrelsen beslöt att med vissa justeringar acceptera postmästarens förslag till omorganisation, dock med iakttagande av länsstyrelsens synpunkter i några detaljer. Ett resultat blev sålunda att poststationen Bäl inrättades den 1 april 1880, delvis på bekostnad av Olof Rundquist som samtidigt fick se sin årslön minskad med 25 procent.

För att dermed bidraga
till bibehållandet af
Othem Poststation vid
nu innehafvande plats för
under tecknad härmed
förklara sig nöjd med
arvodesnedsättning
från 200 till 150 Kronor per
år, att tillämpad från och
med andra kvartalet detta
år, som härmed försäkras.
Othem Poststation d. 4/2 1880
Olof Rundqvist

Herman Gerhard Rundqvist gick på sitt 53 levnadsår, när han efterträdde Olof den 1 april 1910 och med 1918 års ingång övertog sömmerskan Anna Maria Amanda Helligren kontraktet om poststationen.

När järnvägens fortsatta sträckning till Lärbro närmade sig sin fullbordan redovisade postmästaren i Visby genom ett fem sidor långt handskrivet brev den 12 augusti 1921 sin uppfattning om hur postorganisation utmed och omkring järnvägen skulle vara. Han berörde Othem på följande sätt:

"A bansträckan Tingstäde-Lärbro, c:a 8 km från Tingstäde och c:a 4 km från Lärbro station förlägges anhalten Othem, där tågen komma att göra uppehåll för resande och post. Till denna anhalt, som kommer att förestås av en barvakt, kan poststationen i Othem icke lämpligen flyttas. Vid och i närheten av Othems anhalt ligger endast en gård av betydelse, under det att i närheten av nuvarande poststationen i Othem finnes, förutom prästgården, åtskilliga större och mindre gårdar. Föreståndaren för poststationen, som förtjänar gott vitsord, har för att kunna få kvarstå som poststationsföreståndare, erbjudit sig att ombesörja posttransporter en gång varje söckendag mellan poststationen och anhalten Othem, en sträcka av omkring 3 km, mot ersättning av 300 kr för år, vilket måste anses billigt".

Postdirektionen tillstyrkte och i beslutsskrivelsen den 24 november 1921 införde poststyrelsen en passus om "att vid poststationen i Othem må t v utgå ett anslag å trehundra (300) kr för år för transport av posten en gång

varje söckendag, fram och åter mellan nämnda poststation och Othems hållplats".

I tidtabellen för järnvägsposter markerades detta förhållande med beteckningen (ej f.) efter namnet Othem. Poststationen sköttes sålunda inte av järnvägspersonal och den fick överleva järnvägens nedläggning, om än blott en relativt kort period. Den drogs in den 31 juli 1961.

Kongl. Postkontoret

Visby.

Nö

Afståndet mellan mellan uppfäst
och på Gotland utgör:

Widby - Lärbro	enligt nu gällande teckningar	
	för nämnde postlinje	0,2 mil.
Widby - Duss		1,2
Duss - Bäl	enligt uppgift af vederbörande Krons Läroman	1,0
Bäl - Stete	enligt af Kongl. Mjölts Befäringss. hafvande år 1875 uppgift för Bäl, fång af res gästgivarställe på Gotland	1,4
Stete - Lärbro	enl. de	0,8
Lärbro - Lärbro		1,2 6,6 mil

Tingstäde - Lärbro	enligt tidigare teckningar se teckningar	0,6
Lärbro - Bäl	enl. uppgift af Krons- läroman Bäl	0,8 1,4 mil.

Widby Postkontor den 9 februari 1880.

Olof Rundqvist

Till postmästarens framställning till poststyrelsen om indragning av poststationen i Othem fogades bland annat en uppgift om vissa avstånd som berördes av förslaget.

Lärbro

Länsstyrelsens förslag till poststyrelsen den 17 maj 1873 att inrätta en poststation också i Lärbro föll i god jord. Enligt poststyrelsens beslut i december 1873 antogs skolläraren C N Carlsson till föreståndare och hans poststation öppnades med 1874 års ingång. Han fick 100 kr i årsarvode från början, något högre än vad de flesta av samtidigt tillsatta kolleger fick. De övriga "mera lyckligt lottade" som fick samma summa från start, var kronolänsmännen J Håkansson i Duss, Carl Nordahl i Kräklingbo och Wilhelm Åkerman i Stånga. Det var för övrigt vanligt att just civilstatens tjänstemän hugnades med högre arvoden än "vanliga" människor när det gällde ersättningar från postverket. Med 75 kr i årsarvode fick 35 nya föreståndare på Gotland nöja sig och med blott 50 kr de övriga sju som tillsattes med 1874 års ingång. Några av dem fick förbättringar redan genom poststyrelsens beslut i april 1874, en förmån som för övrigt också kom Carlsson i Lärbro till godo genom att hans årsarvode då höjdes till 150 kr.

Men med detta var Carlsson inte nöjd. Han skrev ett långt brev till poststyrelsen den 25 juni 1874. Han gjorde då en jämförelse med kollegernas löneförhållanden men också en kort beskrivning av näringsförhållandena i Lärbro. Ett utdrag ur brevet kan därför ha sitt intresse:

När poststationsföreståndarna på Gotland under sistlidne Mars månad avfattade och till Kungl. Generalpoststyrelsen ingingo med ödmjuk anhållan om förhöjning i deras arvoden med 100 procent, så erkände de med detsamma, att dåvarande arvoden (100, 75 eller 50 kronor) stode till varandra i något så när riktigt förhållande i hänseende till göromålens olikhet vid motsvarande stationer. Men enär den beviljade förhöjningen utfallit till betydligt större fördel för dem, som hava den lättaste tjänstgöringen framför dem, som hava den trånaste, i det de förra fått sitt arvode förhöjt med 200 procent, eller från 50 till 150 kronor, men de senare endast med 50 procent, eller från 100 till 150 kr, så torde därför dessa senare kunna hoppas på någon ytterligare förhöjning, helst Kungl. Generalpoststyrelsen sådant antytt där skäl därtill finnas.

I Lärbro, Gotlands största landsförsamling, finnas tvenne hamnar (Storugns och Bariäst) med tvenne handlande. Inom samma socken finnas dessutom 5 lanthandlande, 6 fartygsägare, en mängd kalkbruksägare, skeppare och sjömän, varför ock brevväxlingen både in- och utrikes är rätt livlig vid dess (Lärbro) poststation. Också hava under årets och stationens första kvartal åtgått porto-, tjänste- och frimärken för 154,49 kronor och med posterna ankommit eller avgått 19490 kronor i 32 assureerade samt en okänd summa i 58 rek, eller tillsammans 90 värdebrev.

Vid samma Lärbro station tillstöta tvenne sidolinjer (Lärbro-Helvi och Lärbro-Kappelshamn-Hangvar) vilkas poster här utväxlas. Hårtill kommer närmaste stationers post å huvudlinjen (Rute-Othem) och Lärbro egen post med trenne lösväskor (Storungs med postbok, Pavalds & Kejlugns och Takstens) eller tillsammans 7 väskor att på en gång expediera, förutom åkande brevlådorna, av vilka den å huvudlinjen ofta är fullpackad. Till Lärbro socken höra 210 exemplar tidningar och tidskrifter av olika slag att påskrivna namn och fördela, till en del på lösväskorna, som fortskaffas av postförarna.

I fortsättningen av sitt brev pekade Carlsson på att den tråniga tjänstgöringen tvingat honom att ibland anlita biträde och vid det följande remissförfarandet fick postmästaren i Visby vitsorda lämnade uppgifter. Det hjälpte inte och Carlsson fick avstå från ytterligare arvodesförhöjning den gången.

Efter hans död 1886 övertog fröken Lovisa Gabriella Carlsson poststationen, då med årsarvodet höjt till 240 kr. Från det nya seklets ingång fick hon 400 kr om året enligt poststyrelsens beslut den 1 december 1899.

När C N Carlsson hade avgått från sin lärartjänst 1878, flyttades poststationen från skolhuset till hans 800 alnar därifrån på vägen till Kappelshamn uppförda nya hem. Genom poststyrelsens beslut den 4 november 1878 blev han "förståndigad att medelst kungörelse i församlingens kyrkor poststationens flyttning tillkännagiva".

*Utdrag af brötehan hävit i ett brev hemman,
med stämman med Lärbro församling den 28 Sept
1878*

§ 2

*På väkt fråga huruvida om stämmans sidomä-
ter för sin del voro villiga att medgifva det nu
varande poststationen inom Lärbro socken för
flyttis från skolhuset till nuvarande skolan.
Föreståndaren J. Skottarören svarar, att poststationen
nybyggda huset och beslut stämman att det för
sin del hadde ingenting derom att invända*

St. och dag som i förra

Storgård

Som pensionär vikarierade Carlsson en tid på skollärbefattningen och hade då poststationen åter i skolhuset under en stor del av 1884. Hans efterträdare på lärartjänsten med efternamnet Olofsson uppehöll poststationsföreståndaretjänsten på vikariat från juni 1885 till maj 1886, innan Carlssons dotter Gabriella övertog poststationen och återflyttade den till hemmet, som för övrigt hade beteckningen "Carlslund".

Återflyttningen från den relativt tillfälliga perioden i skolan föranledde den med 1886 års ingång tillträdde postföraren Olof Hedvall att begära höjd ersättning för längre vägsträcka. Det blev ett omständligt ärende med bl a noggrann uppmätning av olika delsträckor för att fastställa hans sammanlängda färdväg efter vilken ersättningen skulle beräknas. Tidigare felaktiga uppskattningar av delsträckor medverkade till att skillnaden i den sammanlagda färdvägen före och efter mätningen var så obetydlig att man kunde bortse från den. Kronolänsmannen Johan Smedberg uppgav i sitt brev till postmästare Gustaf Wigren i Visby den 24 mars 1899, att "skillnaden är så ringa att någon förändring av väglängden i 10-dels mil ej uppkommer".

Skollärdottern Gabrielle Carlsson blev kvar på sin post länge. Hennes årslön steg till 480 kr den 1 oktober 1910 och till 600 kr den 1 juli 1914. Vid hennes avgång 1915 tillerkändes hon ett s k ålderdomsunderstöd på 400 kr om året. Hennes efterträdare blev den 1 oktober 1915 fru Maria Augusta Westöö, ett år senare följd av handlanden Knut Oskar Westöö enligt ett då upprättat formellt avtal. Denne fick från den 1 augusti 1917 ett tillägg på 420 kr om året för nattjänstgöring (diarienummer I b 2063/17). Även om det på papperet var Knut Oskar som ansvarade för poststationen, tycks det ha varit Maria Augusta som i verkligheten fullgjorde sysslan.

Nu närmar vi oss tiden för järnvägsutsträckningen från Tingstäde norrut. Postmästaren i Visby anförde bl a följande i sitt förslag den 12 augusti 1921 till postdirektionen om ny organisation:

"Nuvarande poststationen i Lärbro synes mig böra förenas med blivande järnvägsstationen på platsen, som ligger på endast obetydligt avstånd (några hundra meter) från nuvarande poststationen. För såväl postverket som korrespondenterna bliver det nämligen förmånligast om poststationen förenas med järnvägsstationen. Visserligen synes fru Westöö, som t v handhaver poststationen, sköta postgöromålen utan anmärkning, men jag kan dock under nuvarande förhållanden icke förorda poststationens bibehållande på dess nuvarande plats efter järnvägens öppnande. Gotlands järnväg har förklarat sig villig att övertaga handhavandet av postgöromålen. Expeditionslokalen är också rymlig och bra. Under hand har Trafikchefen för järnvägen meddelat mig, att en i postgöromålen förfaren stins torde komma att förestå stationen Lärbro".

Postdirektionen och poststyrelsen följde förslaget och den "förfame" stinsen tog över poststationens inventarier den 19 december 1921, när järnvägen öppnades för allmän trafik. Järnvägsfunktionärer ansvarade för postgöromålen tills trafikökningen blivit så stor att det inte gick att förena de båda sysslorna.

Utän tillgång till lokala handlingar kan jag endast förmoda att skilsmässan ägde rum den 1 juli 1949, varvid Edvin Albert Ture Levin kan ha trätt till som poststationsföreståndare. Denne blev i varje fall föreståndare för den postexpedition, till vilken poststationen statushöjdes den 1 juli 1954. Postexpeditionen följde det gängse mönstret och kallades i postens nya terminologi för lokalpostkontor 1977 men blott postkontor utan prefixet lokal från och med 1986. Dagens postmästare i Lärbro är en av det dussintal postkontorschefer som finns kvar på Gotland, för Lärbros del med ansvar för service till närmare tusentalet hushåll.

Över Lärbro har postutväxling skett med flera postombud och deras redovisningar har granskats i Lärbro. Det var Fleringe (februari 1936 - oktober 1961), Rute (november 1961 - augusti 1966), Vägome (februari 1942 - oktober 1961), Bläse (oktober 1944 - oktober 1961) och Storungs (mars 1949 - oktober 1961). De som - åtminstone tidvis - ansvarat för postombuden har varit i Fleringe K G H Kihlén, i Rute efter poststationens indragning handlanden Folke Thulin, i Vägome Agda J M Dahlgren, i Bläse Göta M F Ringborn och i Storungs H Brandt,

Kappelshamn

En av 1874 års nya linjer, där post befordrades med häst och vagn, var den som utgick från Lärbro över Kappelshamn till Hangvar. Till entreprenör för denna antogs fjärdingsmannen H O Söderström från 1874 års ingång med en ersättning av 115 kr per år i ett för allt för två turer i veckan, fram och åter. I Kappelshamn inrättades samtidigt en poststation med lantbrukaren Bernhard Hök som föreståndare. Han fick 75 kr i årsarvode, vilket höjdes till 150 kr efter poststyrelsens beslut den 23 april 1874.

Ett försök att få en poststation hade gjorts i en skrivelse till poststyrelsen den 26 februari 1872, undertecknad av tio representanter för samhället. Den tillstyrktes visserligen av länsstyrelsen under den följande remissbehandlingen, men man fick vackert vänta på sin poststation till dess att kronobrevbäringsreformen genomfördes halvtannat år senare.

I framställningen hade man anförut att avståndet till det närmaste postkontoret i Visby var fyra mil, vilket omöjliggjorde "den skyndsamt som för expedierande av brev och isynnerhet rekommenderade brev utgör villkoret för handels och affärers ändamålsenliga bedrivande samt korrespondenternas nytta". Bland undertecknarna av framställningen fanns tulluppsyningsmannen Hagström, som försåg framställningen med den här avbildade bilagan.

*På begäran meddelas härmed uppgift
på det antal färter, som under kvart och
ett af de fjölförflutna åren, enligt här
studefördas journaler, härifrån afgått.*

	<i>Till utrikes ort utbläddade</i>	<i>Till inrikes ort förpackade</i>
<i>År 1867</i>	<i>33</i>	<i>24</i>
<i>" 1868</i>	<i>50</i>	<i>31</i>
<i>" 1869</i>	<i>40</i>	<i>27</i>
<i>" 1870</i>	<i>28</i>	<i>66</i>
<i>" 1871</i>	<i>16</i>	<i>96</i>

Kappelshamns Tullstation d. 31 Jan. 1872.

*Joh. Hagström
Tulluppsyningsman.*

Det var på den tiden vanligt att postmästarna motsatte sig tillkomsten av nya poststationer, ofta beroende på att det kunde medföra minskning i deras egna inkomster genom sportlerbortfall (t ex ersättning för expedition av lösväskor och hållande av posträkningar). Därför var det inte oväntat att postmästare A Ehrenhoff i Visby avslutade sitt yttrande i ärendet med orden "att en Poststation vid Kappelshamn är för närvarande ingalunda av behovet påkallad". Det kontrasterade mot länsstyrelsens motiverade tillstyrkan i yttrandet till poststyrelsen den 4 maj 1872, avslutat med följande ord:

"Konungens Befallningshavande hemställer, om icke skäl vore att bevilja inrättandet av en poststation vid Kappelshamn och postföring mellan denna och närmaste anknytningspunkt å postlinjen Visby-Fårösund, vilken är Lärbro prästgård, fram och tillbaka tvenne gånger i veckan, och får, för den händelse att detta skulle av Eder bestämmas, föreslå till föreståndare för berörde poststation Tulluppsyningsmannen å platsen, Ph.Doctorn Joh. Fr. Hagström, som förklarar sig villig att ett sådant uppdrag emottaga mot det av Eder nämnda arvodet 120 riksdaler årligen och bör anses fullt lämplig att befattningen förestå".

Det kan vara svårt att förklara varför poststyrelsen inte valde att följa länsstyrelsens hemställan i stället för att hålla på postmästarens inställning. Kanske hade man redan nog att göra med att förbereda 1874 års omorganisation. Med den fick Kappelshamn sålunda sin poststation men inte med tulluppsyningsmannen utan lantbrukaren Hök som föreståndare under den första perioden på 4½ år.

Efter poststyrelsens beslut den 11 juni 1878 övertog tulluppsyningsmannen Frans Johan Gunér poststationen med oförändrat årsarvode, 150 kr, sedan Bernhard Hök hade avlidit den 17 april 1878. Gunér hade av postmästare Lindqvist i Visby förordnats som föreståndare i avvaktan på poststyrelsens beslut om definitiv efterträdare. Poststationens nya plats medförde en liten förlängning av lantbrevbärarens färdväg, men denne krävde inte någon höjd ersättning för detta utan förband sig att fullgöra lantbrevbäringen på de från 1878 års början uppgjorda villkoren.

Med oförändrat årsarvode, 150 kr, övertog handlanden Fritz Albert Kahl poststationen i Kappelshamn den 1 september 1889. Det höjdes till 300 kr den 1 april 1900 och till 360 kr den 1 augusti 1916. Dessutom fick Kahl från 1911 års ingång ett särskilt biträdesanslag på 60 kr om året och från och med 1916 ett personligt tilläggsarvode på 75 kr om året. Detta senare kunde inte överflyttas på hans efterträdare utan betraktades som en förmån på grund av lång tjänstetid och förvärvat erfarenhet.

Poststationens sista ordinarie föreståndare blev Vivi Gunhild Pettersson som formellt anställdes den 1 september 1950. Poststationen drogs in den 31 oktober 1961.

Hall

Ett försök att få förbättrade postförhållanden i Hall, finner jag anledning att kort beröra här. Skolläraren, kyrkvärden, ordföranden i kommunalnämnden samt en sexman i Hall gjorde sig i ett brev till poststyrelsen den 4 december 1883 till tolkar för missnöje över att socknen själv fick bekosta brevbäringen från Kappelshamn till skolhuset vid Halls kyrka. De tyckte att de inte skulle ställas i stryckklass, eftersom de betalade porton för sina brev och tidningar likaväl som invånarna i Hangvar. Dit gick posten två gånger i veckan på postverkets bekostnad. Där hade för övrigt funnits en poststation under tiden 1874-1877.

Pastoratets fjärdingsman bodde i Hall och till honom kom många ämbetsbrev. Ibland fick han dem för sent, eftersom den av socknen bekostade posthämtningen i Kappelshamn bara ägde rum på lördagar. Även annan post kunde vara angelägen, menade man, och tyckte att postverket skulle svara för brevbäring två gånger i veckan till Hall.

Hall-bornas anspråk på ersättning från postverket för den privata brevbäringen var ringa. De begärde bara ett bidrag på 10 kr per år och för detta erbjöd de sig att hämta posten två gånger i veckan. Det tyckte poststationsföreståndare Kahl i Kappelshamn var skäligen och tillstyrkte ansökan.

Men postmästare Frans Oskar Wallander i Visby hade en annan uppfattning. Han tyckte att den obetydliga socknen på 5 - 6 mantal med omkring 250 personer hade så ringa korrespondens att den skulle klara sin postgång själv. Poststyrelsen beslöt vid föredragning den 11 januari 1884 att inte låta framställningen "vinna avseende".

Hangvar

I enlighet med länsstyrelsens förslag i sitt brev till poststyrelsen den 17 maj 1873 öppnades en poststation vid Hangvars kyrka med 1874 års ingång. Posten kom dit via en kärrpostlinje från Lärbro över Kappelshamn och till föreståndare för poststationen i Hangvar antogs kyrkoherden M Karlsson med 50 kr i årsarvode. Detta höjdes till 150 kr genom poststyrelsens beslut den 23 april 1874.

I september 1876 sade kyrkoherden upp sig från befattningen som poststationsföreståndare. På hans förord tillsattes i stället folkskolläraren Mårten Ihre för tillämpning från det följande årets ingång. Detta ärende var inte formellt avgjort, när postföraren H O Söderström kom in med ansökan om att få bli poststationsföreståndare, men dennes ansökan försågs med påteckningen "ansågs icke föranleda till åtgärd" den 13 oktober, samma dag som beslut fattades att Mårten Ihre skulle överta poststationen med oförändrat årsarvode, 150 kr. Denne fungerade bara under ett år, 1877, som poststationsföreståndare, eftersom poststationen ersattes med lantbrevbäring och kommunombud med 1878 års ingång.

Ting Hangvar Generalpoststyrelsen.

1876 d. 13 okt. num: 196 nr 2 och afp. skr.
till postkontoret i Visby afvensom kontraktet
som väntas

Har väntas

Med anledning af Hangvar Generalpoststyrelses
beslut af den 13 oktober 1876 om att
ändra förflyttning af poststationen. Hangvar från kyrkby
M. Karlsson bostad som det ställe der Mårten
Lhre är boende får postkontoret, värdammets afvensande
intyg ifrån samt nämnde kyrkby som från poststyrelsen
M. O. Lohrström att väglängden genom den föreslagna
förflyttningen blir omk. kortare och att Lohrström
är villig i händelse stationen förflyttas fortbefalla
posten från de vilka som uti bevis, den 2. sidans deponi
har afslutad, från och med den 1. nästkommande januari
gående, kontrakt finnes bestämde. W. H. H. H. H.
den 8. oktober 1876.

af M. H. H. H.

Reproduktionen av detta brev visar bland annat på hur noga man var med att precisera poststationernas belägenhet vid ändringar, detta med tanke på längden av postförarnas färdväg. Anteckningarna under adresseringen har gjorts i poststyrelsen vid beslutet efter föredragningen den 13 oktober 1876 och anger bl a att svar väntas från postkontoret i Visby med underskrift av kontraktet med Mårten Ihre.

Naturligtvis saknade befolkningen i Hangvar sin indragna poststation. Vid den ordinarie kommunalstämman med Hangvars församling den 23 december 1899 beslöt man hemställa hos poststyrelsen om att posten skulle sändas dit på en förändrad linje som utgick från Tingstäde över Hangvar till Kappelshamn i stället för den då befintliga linjen Lärbro-Kappelshamn-Hangvar. Man önskade också en poststation i Hangvar.

Ärendet framfördes till "höga vederbörande" i ett brev daterat den 27 januari 1900 och underskrivet av Herman Beckman, Joh. Lyth och J N Smith. De tog vara på tillfället att framhäva ortens utveckling och skrev bl a följande:

"Kommunen har sedan år 1878, då förutvarande poststation vid Hangvars kyrka i följd av för liten frekvens indrogs, och då i stället nuvarande lantbrevbäring tog sin början, i både det ena och det andra avseendet förkovrats: Innevånareantalet uppgår nu till omkring 1100 personer, och en livligare verksamhet i såväl jordbruks- som industrinäringen är rådande, vartill kommer, om poststation här inrättas, att posten till Halls kommun, med en befolkning av omkring 300 prsoner, vilken post nu befordras genom Kappelshamn, lämpligast komme i följd av den kortare vägen att i stället härifrån befordras.

Att nuvarande postbefordran genom lantbrevbärare har varit för oss, långt upp i socknen, omkring 3/4 à 1 1/4 mil från Kappelshamns poststation boende, högst olämplig och förenad med många besvär, olägenheter och tidsuträkt - varför ock en del av denna befolkning måste avlämna och hämta post i närgränsande socknar, Lärbro, Tingstäde och Stenkyrka - torde ej behöva särskilt påpekas".

När postmästare Sekt i Visby redovisade framställningen till postinspektionen i två brev med en månads mellanrum, kunde han den 14 mars 1900 bl a meddela att postföraren L O A Ahlström var villig att öka såväl antalet postföringsturer som lantbrevringsturer samt att kyrkoherde D G H Beckman i Hangvar var villig att ha hand om en poststation med postsparbankskontor mot en årlig ersättning av 125 kr. Han uppgav också att det var möjligt att anskaffa en entreprenör för postföring på den föreslagna linjen Tingstäde-Hangvar-Kappelshamn.

Poststationsföreståndare Fritz Kahl i Kappelshamn kunde emellertid inte förorda att en poststation öppnades vid Hangvars kyrka eller att posten fördes från Tingstäde över Hangvar till Kappelshamn. En annan uppfattning hade kronofogden, som tillstyrkte att en poststation inrättades vid Hangvars kyrka men han kunde inte finna att den föreslagna ändringen av postföringen var "erforderlig eller lämplig".

Vid redovisning av ärendet till poststyrelsen föreslog poststyrelsen att antalet postturer på linjen Lärbro-Kappelshamn och lantbrevbäringen Kappelshamn-Hangvar skulle ökas från två till tre per vecka från och med den 1 augusti 1900 men att framställningen om inrättande av en poststation i Hangvars kyrkoby inte skulle föranleda någon åtgärd. I enlighet med detta beslöt poststyrelsen vid föredragning den 3 juli 1900.

Invånarna i Hangvar fick alltså inte någon poststation den gången men nya

försök gjordes. Någon större framgång hade de först efter en framställning den 11 januari 1936, initierad av kommunalstämman. Under mellanperioden hade lantbrevbäringen förbättrats såtillvida, att den nu fullgjordes med en tur varje vardag och i Hangvars kyrkby utdelades posten genom ett av kommunen anställt och avlönat postombud. Dess arbete hade på grund av ökad postmängd fått höjas och utgjorde nu 400 kr per år.

Förutom begäran om en poststation omfattade framställningen också inrättande av lantbrevbäring från den önskade poststationen förbi Sigsarve, Austers och Bäcks gårdar till Ihre och åter. Slutligen begärde man *"att postföringen från Visby till Kappelshamn och Hangvar skedde med trafikbussen direkt från Visby och ej med järnväg till Lärbro och därifrån med lantbrevbärare, en tidsödande och onödig omväg"*.

Landsvägsbussen hade börjat bli en konkurrent till tåget redan då. Postmästare Ivar Hallberg i Visby sände en utredning till postdirektionen som på grundval därav hemställde hos poststyrelsen att en poststation skulle öppnas i Hangvar men att framställningen om lantbrevbäring på en linje Hangvar - Ihre eller övergång från tåg till buss inte skulle föranleda någon åtgärd. Detta föll i god jord och poststyrelsen beslöt den 12 december 1936 att poststationen skulle öppnas med 1937 års ingång. På grund av svårigheter med lokal och sent val av föreståndare uppsköts öppnandet till den 1 mars 1937

I den alltmer rationaliseringsvänliga efterkrigstiden blev poststationen i Hangvar inte så gammal. Den överlevde emellertid tågperioden och drogs in med oktober månads utgång 1961. Irma Maria Josefina Lindgren, som hade anställts den 1 augusti 1948 blev den siste poststationsföreståndaren.